

کلید تدبیر

و قفل آموزش و پرورش

بخشی از دیدگاه‌های رئیس‌جمهور
در خصوص نظام تعلیم و تربیت

سعید سرابی

فرهنگیان و معلمان همواره نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در برگزاری انتخابات داشته‌اند و این بار نیز با اعتماد به کلید تدبیر حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسن روحانی، چشم‌انتظار اتفاقات خوب در عرصه فعالیت خود هستند. به راستی سهم آموزش و پرورش و معلمان از برنامه‌های جناب آقای دکتر روحانی چیست؟ و اساساً نگاه ایشان به آموزش و پرورش چگونه است؟ خلاصه‌ای از اهم دیدگاه‌ها و برنامه‌های ایشان را که در حین سخنرانی‌ها و مناظره‌های انتخاباتی عنوان کرده بودند، مرور می‌کنیم.

آموزشی کارکرد اولش در خدمت دستگاه سیاسی بودن است. دولت و دستگاه سیاسی اگر در عرصه‌های دیگر ناکارآمد باشند، قادر نیستند از طریق آموزش تصور مردم را تغییر دهند.

طرح‌های بدون زیرساخت و شتابزده

طرح هوشمندسازی مدارس بدون آنکه بنیان‌های آن فراهم آید و ابزارها و آموزش‌های ملازم با آن مهیا شود، به‌طور نمایشی و خودنمایانه و تنها برای بالا بردن آمار و کسب امتیاز برای مدیران میانی در حال اجراست.

مقاطع آموزشی را جابه‌جا کردن، آن هم بدون آنکه مستندات کارشناسانه و معقولی پشتیبان آن برنامه‌ها باشند، حذف و تعویض‌هایی که دلیل مشخصی ندارد و معلمان در جریان آن قرار نمی‌گیرند، صدمات زیادی به نظام آموزشی ما وارد آورده است.

و اما راهکارها و راه‌حل‌ها

رشد اقتصادی کشور منفی شده و اصلاً پول کافی برای برآوردن نیازهای اولیه مثل دارو هم وجود ندارد، چه رسد به آموزش و پرورش به‌عنوان سرمایه‌گذاری بلندمدت. باید رشد اقتصادی ایجاد کنیم. بن‌بست‌ها را بشکنیم و با راه‌انداختن چرخ اقتصاد داخلی، چندمحصولی شدن و باز کردن راه‌ها برای صادرات دوباره نفت و البته این بار خرج کردن درآمد آن به‌صورت درست و برنامه‌ریزی شده، به کل کشور و اصلاح وضعیت آموزش و پرورش هم برسیم.

نجات آموزش و پرورش در گرو نجات اقتصادی کشور است و برنامه‌ای که فقط دنبال دادن اعتبارات بیشتر بدون نجات اقتصادی کشور باشد ظاهرسازی است. وقتی رشد اقتصادی ما منفی شده و ۷۰ درصد کارگاه‌های صنعتی تعطیل یا نیمه‌فعال هستند، نفت هم تحریم است و کشور منابع درآمدی‌اش محدود شده است، از کجا باید اعتبار لازم برای بهبود وضعیت معلمان یا تحول در نظام آموزشی را تأمین کرد.

سرنوشت اصل سی‌ام قانون اساسی و عدالت آموزشی

اصل سی‌ام قانون اساسی را که می‌گوید «دولت موظف است وسایل آموزش و پرورش رایگان را برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسایل تحصیلات عالی را تا سرحد خودکفایی کشور به‌طور رایگان گسترش دهد» محقق نکرده‌ایم.

عدالت در آموزش هم رعایت نشده است. نمی‌شود یک عده‌ای مدارس دولتی بروند و عده‌ای مدارس خصوصی که شهریه هر سال تحصیلی‌اش بیش از بیست میلیون تومان است و امکانات خاص به دانش‌آموز ارائه می‌کند. آموزش و پرورش طبقاتی شده است و من واقعاً می‌ترسم از روزی که بهترین دانشگاه‌ها فقط مال فرزندان طبقات بالایی باشد که پول دارند تا آموزش خصوصی را بخرند. مدارس به دو دسته خوب و بد تقسیم شده‌اند و عدالت آموزشی واقعاً رعایت نمی‌شود.

معیشت و اقتصاد معلمان

الان معلمان در شرایط خوبی نیستند. بحران اقتصادی بر آن‌ها فشار وارد می‌کند و توان کار کردن را از ایشان گرفته است. تا زندگی بهتری برای معلمان خود فراهم نکنیم، امکان بهبود کیفیت در آموزش عالی وجود ندارد. من تصور می‌کنم جامعه ما تصویری آرمانی از معلم ساخته است و دائم انتظاراتی از او دارد، ولی متناسب انتظاراتش به معلم اهمیت و امکانات نمی‌دهد. معلمان به اینکه دائم آن‌ها را با عبارات عاشقانه و ادبی تقدیس کنیم نیاز ندارند، باید مشکلات اقتصادی‌شان را حل کرد.

کیفیت آموزش در مدارس

کیفیت آموزش در مدارس هم ایراد دارد. معلم، برنامه آموزشی، تأکیدات درست محتوای کتاب‌های درسی، و فضای کلی آموزش خوب داشتن، بسیار مهم‌تر از این است که در کلاس از رایانه یا تخته هوشمند استفاده شود یا نشود.

نگاه سیاسی به آموزش و پرورش

نگاه سیاسی و ایدئولوژیک به آموزش و پرورش خیلی شدید است. خیلی‌ها دوست دارند کاستی‌ها و ناکارآمدی‌ها در بقیه عرصه‌ها را با تغییر ذهنیت فرزندان مردم در مدرسه‌ها جبران کنند. برخی فکر می‌کنند نظام

خزانه اول

ویژه نامه

ویژه نامه اولین حضور در کلاس

کیفیت اولین حضور ما در جمع دانش آموزان اهمیت خاصی دارد و توفیق یا عدم توفیق ما را در ادامه سال تحصیلی رقم می زند. از این رو در این مجال نگاهی «عملگراییانه و کاربردی» به ویژگی های یک آغاز خوب انداخته و سعی کرده ایم بدون تعارف، به واقعیت هایی بپردازیم که در جلسه اول، روز اول یا ماه اول با آن ها مواجهیم. از جمله موضوعات این ویژه نامه عبارتند از: محیط های یادگیری متفاوت در روزهای اول، اشتباهات معمول برخی معلمان در جلسات اول، بایدها و نبایدهای روزهای اول، خاطراتی از معلمان درباره روزهای اول که شامل پیشنهاداتی برای یک شروع خوب هستند و... از این پس به یاری خداوند توانا در هر شماره از مجله ویژه نامه های خواهیم داشت تا برخی جنبه های تعلیم و تربیت را اندکی موشکافانه تر و از زوایای دیگر بررسی کنیم. از همکاران عزیز تقاضا داریم رشد معلم را در ایفای نقشه خود به عنوان رسانه ای جمعی یاری کنند و تجربه های ارزشمندی را که طی سال ها خدمت صادقانه اندوخته اند، در این نشریه به اشتراک بگذارند تا ان شاء الله به مدد این همذلی دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می کرد.

علی اکبر زین العابدین / دبیر ویژه نامه

در جستجوی ناخدا

با شناختی که رئیس جمهور محترم از کشتی آموزش و پرورش داشت، بسیار طبیعی بود که برای راهبری آن در میان امواج پرتلاطم امروز در پی ناخدایی کارآموده باشد. به همین خاطر دکتر محمدعلی نجفی را برای سکان داری این کشتی با عظمت در نظر گرفته بود تا به مدد تجربه موفق و مقبولیت بالای ایشان در میان معلمان عزیز، کشتی تعلیم و تربیت، مسیر ساحل مقصود را در پیش گیرد. دکتر نجفی هم پیش از این نشان داده بود که با ذهنیت ریاضی خود، نبوغ خاصی در حل معادله های پیچیده دارد و

حضورش در این اوضاع چند مجهولی می تواند مغتنم باشد. اما به هر ترتیب، رأی نمایندگان محترم مجلس که تبلور اراده ملت است، بر این امر قرار نگرفت. شاید اگر نمایندگانی که رأی ممتنع دادند، قدری بیشتر تفحص می کردند، می توانستند برخی موارد قابل اغماض را در پای مصالح ملی قربانی کنند و شرایط طور دیگری رقم بخورد.

کلید اصلی

در مرحله بعد که کار به تعیین سرپرست رسید، باز هم دکتر حسن روحانی ضمن احترام به رأی مجلس، دکتر علی اصغر فانی را برای هدایت این کشتی برگزید. کسی که همواره یکی از یاران مؤثر وزرای پیشین آموزش و پرورش بوده و صاحب اندوخته گران بهایی از تجربه و دانش در عرصه تعلیم و تربیت است. دکتر فانی که مدتی طولانی از افسران ارشد این کشتی بوده است، خوشبختانه به درک ارزشمندی از واقعیت های موجود رسیده و دیدگاه هایی دارد همسو با سیر تحول در نظام آموزش و پرورش. از جمله اینک:

« آموزش و پرورش باید به عنوان سازمانی یادگیرنده مطرح باشد، به طوری که معلم هر لحظه در حال یاد می دهد و یادگیری باشد و بتواند نقش خود را از «سخنران» به «هدایتگر» ارتقا دهد.

« دانش آموزی که امروز در کلاس درس حاضر می شود، چند سال بعد سرمایه انسانی ما خواهد بود. آموزش و پرورش مرفعی می تواند سهم سرمایه انسانی را افزایش و اتلاف سرمایه های فیزیکی و طبیعی را کاهش دهد. بنابراین، وظیفه سنگین آموزش و پرورش این است که با تأمین زیرساخت سرمایه انسانی، سهم دانش و تفکر را در تولید ناخالص ملی افزایش دهد.

« آموزش و پرورش شش رکن دارد: ۱. معلم؛ ۲. مدیریت؛ ۳. محتوای آموزشی؛ ۴. مقررات و ضوابط آموزشی؛ ۵. فضای آموزشی و تجهیزات؛ ۶. بودجه. با نبود یا ضعف هر یک یا همه پنج رکن از این ارکان، آموزش و پرورش می تواند استمرار داشته باشد، ولی بدون رکن اول، یعنی «معلم»، آموزش و پرورش تعطیل است. اگر بخواهیم کشور را توسعه یافته کنیم، باید امروز به معلم توجه کنیم. به طور مثال، گواهی آموزش های ضمن خدمت باید در حقوق و مزایای معلمان تأثیر بگذارد. می توان با هماهنگی نظام استخدامی کشور به این رویه رسید که مثلاً چندصد ساعت آموزش ضمن خدمت برای معلمی با مدرک لیسانس، معادل مدرک فوق لیسانس تعریف شود.

« امروزه بسیاری از آموزش های ضمن خدمت به نتایج مطلوب منجر نمی شوند. چون آموزش مهارت فقط با مطالعه کتاب و امتحان کتبی ممکن نیست. باید از روش های کارگاهی و فیلم و غیره بهره ببریم تا به هدف این دوره ها که تغییر رفتار معلمان است، برسیم.

« تغییر رفتار دو نوع اختیاری و اجباری دارد که شامل تغییر دانش، نگرش، رفتار فردی و در نهایت تغییر رفتار گروهی است. خیلی وقت ها ما در مرحله تغییر دانش متوقف می شویم و از ثمره آموزش ها که همان تغییر رفتار است، محروم می مانیم. این فرایند نیاز به اصلاح دارد.

به هر ترتیب، با یاد آوری این بیت که «صدشکر که این آمد و صد حیف که آن رفت» باید توجه کنیم که قرار نیست کلیدی از غیب برسد و تمام مشکلات را مانند عصای جادویی حل کند. از نگاه دکتر فانی کلید اصلی خود معلمان هستند.

به عبارت دیگر، نباید در آسمان به دنبال سیمرغ بگردیم. باید به خودمان بباییم و بدانیم که سیمرغ واقعی ما هستیم.

پی نوشت

برای مرور مشروح دیدگاه های دکتر علی اصغر فانی در این باره، مراجعه کنید به نشریه رشد آموزش متوسطه، شماره ۱، ۱۳۹۲.